

Allan H, Anderson

Uvod u pentekostalizam

Zagreb: Teološki fakultet „Matja Vlačić Ilirik“, Biblijski institut; Osijek: Evanđeosko teološko veleučilište, 2025., str. 360

Zašto bi prijevod *Uvoda u pentekostalizam* na hrvatski jezik bio tako značajan, s obzirom na to da se iz „ovdašnje perspektive doima da je pentekostni pokret relativno malobrojna i marginalna pojava na vjerskom zemljovidu naših krajeva“, pita se u predgovoru Enoh Šeba. I odmah nudi odgovore: „Uvjeren sam da postoji i više od nekoliko razloga“, među kojima su, između ostalog: „iscrpan prikaz slojevitosti i geografske raspršenosti glavnih ishodišta pentekostalizma pomoći će u preispitivanju ne tako rijetke predrasude – radi se naime o tome da čak i sami pentekostalci u našim krajevima katkad njeguju percepciju da se njihovi teološki i povijesni korijeni nalaze isključivo na sjevernoameričkom kontinentu. Anderson vrlo brižljivo pokazuje kako dominantnim teorijama o počecima pentekostalizma treba pristupiti kritičnije i dokumentirano otkriva početne proplamsaje karizmatičkih iskustava u raznorodnim crkvenim tradicijama i na različitim lokacijama, koje nisu uvijek bile međusobno povezane“. Nadalje, njegova realistična procjena „nedvojbeno otvara prostor za povijesne lekcije, a od njih blagodati mogu imati svi čitatelji, neovisno o svojoj crkvenoj pripadnosti“. Također, „na primjerima pentekostnih buđenja na afričkom tlu i Južnoj Koreji, autor nam zorno dočarava kako je upravo osjetljivost za specifičnosti religijskoga konteksta pentekostnim vođama omogućavala da postignu nezamislive iskorake, ali i kako je ta ista osjetljivost u očima velikog dijela zapadne teologije i crkvene politike znala biti promatrana kao koketiranje sa sinkretizmom“. Šeba zaključuje s uvjerenjem da će svatko tko odvoji vrijeme za čitanje ove knjige „biti nagrađen novim uvidima i poticajima za preispitivanje vlastitih, ali i zajedničkih vjernih iskustava“.

Teška je zadaća napisati pregled ovakvog opsežnog djela koje na relativno malom broju stranica donosi obilje objektivnih i nepristranih, a povijesno i teološki utemeljenih informacija i analiza. Ovdje ćemo se stoga zadržati na osnovnim podacima o sadržaju, i to zbog ograničenog prostora koji nam stoji na raspolaganju, uz nevoljko odricanje od uključivanja svega onog što bi dodatno moglo pridonijeti preporuci da se ovo izuzetno djelo pročita i prouči. Budući da je broj izdanja ove tematike na našim prostorima vrlo skroman, knjiga Allana Andersona, britanskog teologa i profesora misije i pentekostnih studija na Sveučilištu u Birminghamu, koja se zbog svoje sustavnosti i objektivnosti s pravom ubraja u sam svjetski vrh u svojoj kategoriji, više je nego dobrodošla. Ogromnu zahvalnost dugujemo nakladnicima koji su prepoznali njezin potencijal i značaj, te ponajboljoj hrvatskoj prevoditeljici dr. sc. Marini Schumann.

Knjiga je podijeljena na dva dijela: povijesni i teološki. U prvom, uvodnom poglavlju razjašnjavaju se pojmovi i termini s kojima ćemo se susretati. Danas, u globalnom kontekstu, razlikujemo tri oblika „pentekostalizma“: (1) klasične pentekostalce; (2) karizmatički pokret obnove; i (3) neovisne pentekostne crkve većinskoga svijeta. Uvod, kao i svako sljedeće poglavlje, oslanja se na mnogobrojne općeprihvaćene i renomirane autoritete vezane uz tematiku o kojoj je riječ, bilo da se radi o stručnjacima iz područja povijesnih znanosti, sociologije ili teologije.

Prvi, povijesni dio započinje drugim poglavljem, koje u temu pentekostnog pokreta uvodi povijesnim pregledom karizmatičkih darova – koji predstavljaju jedno od glavnih identitetskih obilježja pentekostalizma – od rane Crkve, preko patrističkog razdoblja, srednjeg vijeka i razdoblja reformacije, pa sve do pokreta buđenja, odnosno „probuđenja“. Kao preteče pentekostalizma autor navodi kvekere, metodizam, pokrete svetosti i pijetizma te pokret iscjeljenja, preko kojih se može pratiti određeni kontinuitet djelovanja Duha, obilježen očitovanjem karizmi, čudesnih ozdravljenja i oslobođenja. Anderson pritom ne prikazuje suvremeni pentekostni pokret kao sjevernoamerički, nego kao globalni fenomen, koji je zadržao svoj kontinuitet – doduše u oslabljenom intenzitetu – još od same Pedesetnice. Prema Andersonu, pentekostni pokret nije započeo u Topeki, Kansasu, na Novu godinu 1901. godine u biblijskoj školi Charlesa F. Parhama, niti 1906. u misiji na Azusa Streetu s Williamom J. Seymourom, već gotovo istodobno na gotovo svim kontinentima, premda je njegova glavna struja ipak svoje ishodište imala u Azusi. O počecima pentekostnog pokreta na sjevernoameričkom kontinentu, njegovim najznačajnijim protagonistima – muškarcima i ženama – te nastanku najpoznatijih pentekostnih denominacija govori treće poglavlje. Četvrto poglavlje na sličan način obrađuje pentekostalizam u Latinskoj Americi i na Karibima, dok se peto poglavlje bavi pentekostnim pokretom u Europi – nama bližem području, i u teološkom i iskustvenom smislu, budući da su mnogi sudionici tih događaja uvelike utjecali na hrvatsku inačicu pentekostalizma. Šesto poglavlje iznosi povijest i obilježja afričkog pentekostalizma, pri čemu Lagos u Nigeriji zauzima mjesto vjerojatno najpentekostnijeg grad na svijetu. Uz ostalo doznajemo da je pentekostalizam u siromašnoj Africi postao unosan biznis te da nedvojbeno prerasta u dominantan oblik kršćanstva na afričkom kontinentu. Sedmo poglavlje donosi povijest pentekostalizma u Aziji, Australiji i Pacifiku. Otvara se vinjetom iz autorova posjeta bogoslužju tada najveće pentekostne crkve na svijetu – Yoido Full Gospel Church u Seulu – koju su krajem pedesetih godina prošlog stoljeća osnovali Paul Yonggi Cho i njegova buduća punica Jashil Choi. Ova je zajednica svojedobno brojila više od 700.000 tisuća vjernika. Mnogima u Hrvatskoj Cho je bio i ostao pojam i uzor koji su nastojali nasljedovati, upravo zbog priče o njegovu neprikosnovenom uspjehu utemeljenom na snažnom molitvenom životu i bogatoj molitvenoj kulturi, na kojoj je izgradio svoju crkvu. Povijesni dio knjige završava osmim poglavljem, koje govori o povijesti karizmatičkog pokreta – svojev-

snog teološkog „brata“ pentekostalizma – no vezanog uz tradicionalne kršćanske denominacije poput Katoličke ili Episkopalne Crkve. Upravo je taj pokret kasnije iznjedrio takozvani „treći val“ duhovnog buđenja te mnoštvo nenedominacijskih crkava i megacrkava.

Drugim dijelom knjige, naslovljenom „Analiza“, započinje teološki pregled najznačajnijih pentekostnih doktrina, posebnosti, denominacijskih vjeroispovijedanja te konkretnih praksi u eklezijalnom i društveno političkom kontekstu. Deveto poglavlje, pod naslovom „Teologija Duha“, razrađuje osnovni teološki pojam u pentekostnoj tradiciji – „krštenje u Svetom Duhu“. Deseto poglavlje bavi se pitanjem misije i evangelizacije, koji predstavljaju jedan od najvažnijih uzroka brzog rasta pentekostalizma. Jedanaesto poglavlje obrađuje odnos pentekostalaca prema Bibliji i njihov naglasak na „cjelovitom evanđelju“, koje uz teoretsku komponentu nužno uključuje i onu praktičnu, empirijsku. Evanđelje se, prema tom shvaćanju, mora konkretno očitovati u životu vjernika – kroz iskustvo Duha, slobodu i zdravlje te Kristovu vlast u svakom području života. Iz ovakve teološke premise, između ostalog, proizlazi i snažan društveni angažman pentekostalaca, uključujući i djelovanje u političkoj areni te društveno korisne i socijalne inicijative, što se može tumačiti kao pentekostna verzija teologije oslobođenja. Dvanaesto poglavlje posvećeno je doprinosu pentekostnih stručnjaka i bibličara akademskoj zajednici, ponajprije na području teologije, kao i pitanju na koji način pentekostalizam, bilo kao pokret bilo kroz stavove većih pentekostnih denominacija, utječe na ekumenska gibanja te koje prepreke stoje na putu takvoj dinamici. Trinaesto poglavlje obrađuje položaj žena unutar pentekostalizma, s obzirom na to da su upravo u tom kontekstu one doživjele možda najviši stupanj emancipacije u usporedbi s položajem u okviru drugih kršćanskih pokreta, konfesija i denominacija. Jednako važna tema tog poglavlja jest i rasizam: nažalost, stavovi mnogih utjecajnih pentekostnih vođa u ranim fazama pokreta nisu se bitno razlikovali od tada dominantnih društvenih stavova koji su podupirali rasizam i segregaciju. Knjiga završava razradom stavova pentekostalaca o politici, uz navođenje istaknutih pripadnika pokreta koji su obnašali javne funkcije ili su na različitim razinama bili uključeni u politički život. Posljednje stranice donose i uvid u poglede pentekostalaca na ekonomiju te njihov specifičan odnos prema društvu u cjelini. U završnom, petnaestom poglavlju pod naslovom „Globalizacija i izgledi za budućnost“ zaokružuje se povijesni pregled, koji pokazuje da su se „u roku jednog stoljeća od svog početka karizmatički oblici kršćanstva pojavili u većini zemalja i utjecali na sve oblike kršćanstva u našem suvremenom svijetu“. Pentekostalizam je, gledan u cjelini, bio najbrže rastući dio kršćanstva u 20. stoljeću i jedna od najznačajnijih pojava u povijesti Crkve. Anderson pritom na lijep način zaokružuje izlaganje te iznosi perspektivu i potencijal ovoga Božjeg pokreta: „Ova knjiga nastojala je ukazati na potencijal pentekostalizma za ekumensku suradnju i društvenu preobrazbu. To se ne može postići povratkom na fundamentalizam,

jer tada bi postojalo onoliko verzija 'istine' koliko ima tisuća pokreta. No iskustvo Duha može postati ujedinjavajućim čimbenikom koji nadilazi sitne razlike i zbližava ljude.“

Ovo djelo obiluje iznimno velikim brojem povijesnih i teoloških podataka, što je i očekivano kada je riječ o uvodnom prikazu. Sadržaj je kondenziran na tristo-tinjak stranica te sustavno organiziran i precizno artikulirani, s jasnim usmjerenjem na relevantne teme i područja kojima se autor bavi. Unatoč činjenici da je autor „insajder“ koji je i sam doživio pentekostno iskustvo krštenja u Svetom Duhu, on ne izbjegava neugodne teme, ne uljepšava povijesne podatke niti umanjuje skandalozna ponašanja i ekscese nekih protagonista, kao ni njihove teološki upitne formulacije, zablude i prakse. Anderson u najvećoj mjeri pristupa predmetu svog interesa sa znanstvene i akademske distance, i to vrlo uspješno, gotovo besprijekorno. Upravo u tome leži iznimna vrijednost ovog djela, koje smatram najboljim pregledom pentekostalizma s kojim sam se susreo. Štoviše, *Uvod u pentekostalizam* Allana Andersona ubrajam među ponajbolje knjige općenito.

Goran Punda

Sarah Nicholl

Integrated Mission: Recovering a Christian Spirituality for Evangelical Integral Transformation

Carlisle: Langham Publishing, 2024., str. 213

Knjiga *Integrated Mission* Sare Nicholl istražuje duhovnost misije među evanđeoskim kršćanima s namjerom da istakne kako to područje zapravo nije prisutno u dokumentima lozanskog pokreta te kako bi istražila smjer kojim bi Lausanne mogla ići naprijed. U ovomu se pridružuje teolozima i misiolozima koji nastoje ponovno povezati teoriju i praksu, jer je, prema Nicholl, do njihova razdvajanja došlo tek u 13. stoljeću. Pozicionira se kao evanđeoska znanstvenica praktične teologije, s posebnim interesom za razvoj lozanskog pokreta u Ujedinjenom Kraljevstvu od 1980-ih, u razdoblju velikog utjecaja Johna Stotta. Proučavanju pristupa iz ekumenske i multidisciplinarnе perspektive, povezujući misiologiju, duhovnost, teologiju i povijest.

Prvi dio knjige postavlja teorijsku i hermeneutičku pozornicu za autoričine argumente, a njezino jednostavno pojašnjenje osobne i teorijske pozicioniranosti postavlja čvrst temelj za raspravu u ostatku knjige. U poglavlju o metodologiji autorica iznosi svoje shvaćanje odnosa između teorije i prakse, posebice se osla-